

ЛІЗИНГОВІ ПОСЛУГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

©2021 ЖУЛИН О. В., НАЗАРЕНКО Я. Я., ТЕСЛЮК Н. П., ШТУРКО В. В.

УДК 339.187.6
JEL: E44; G23

Жулин О. В., Назаренко Я. Я., Теслюк Н. П., Штурко В. В. Лізингові послуги як інструмент інноваційного розвитку підприємств

У країнах з розвиненим фінансовим ринком часто можна побачити взаємозв'язок між рівнем поширення послуг фінансового лізингу й обсягами капітального інвестування та впровадження інновацій на підприємствах. В умовах реалізації концепції сталого розвитку й оновлення основних засобів на більш енергоефективні послуги фінансового лізингу набувають особливої популярності. Метою статті є комплексний аналіз вітчизняного ринку лізингових послуг і розроблення механізму вдосконалення послуг фінансового лізингу як інструменту інноваційного розвитку підприємств. У статті розглянуто поняття фінансового лізингу; проаналізовано розвиток ринку лізингових послуг в Україні; виокремлено основні проблеми надання лізингових послуг, а також їх переваги порівняно з банківським кредитом; запропоновано основні напрями розвитку послуг фінансового лізингу. У результаті проведених наукових досліджень розроблено механізм розвитку ринку послуг фінансового лізингу як інструменту інноваційного розвитку підприємств та фінансової інклюзії в цілому. Цей механізм передбачає: створення умов легкого та рівного доступу на ринок фінансових послуг для всіх лізингодавців; розширення можливих джерел фінансування лізингових компаній; ведення фінансової звітності відповідно до МСФЗ і системи управління ризиками; проведення заходів з підвищення фінансової грамотності з акцентом на перевагах лізингу для підприємств, що сприятиме фінансовій інклюзії; створення зваженої політики оподаткування операцій лізингу та ліцензування власників лізингових компаній лише з бездоганною діловою репутацією та добросчесною поведінкою на ринку фінансових послуг.

Ключові слова: лізинг, лізингові послуги, фінансовий лізинг, ринок фінансових послуг, добросчесна поведінка, фінансова інклюзія, інноваційний інструмент, механізм, розвиток підприємств.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-7-195-201>

Рис.: 4. **Бібл.:** 8.

Жулин Ольга Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту, Національний транспортний університет (вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, Київ, 01010, Україна)

E-mail: olga1715@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7247-3697>

Назаренко Ярослава Ярославівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту, Національний транспортний університет (вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, Київ, 01010, Україна)

E-mail: serrena@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2343-6988>

Теслюк Наталія Петрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту, Національний транспортний університет (вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, Київ, 01010, Україна)

E-mail: natalitesluk@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0338-9088>

Штурко Вікторія Вікторівна – магістрант кафедри фінансів, обліку і аудиту, Національний транспортний університет (вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, Київ, 01010, Україна)

E-mail: viktoria.shturko@gmail.com

UDC 339.187.6
JEL: E44; G23

Zhulyn O. V., Nazarenko I. I., Tesliuk N. P., Shturko V. V. Leasing as a Tool for Innovative Development of Enterprises

In countries with a developed financial market, one can often see the relationship between the level of distribution of financial leasing services and the volume of capital investment and the introduction of innovations in enterprises. In the context of the implementation of the concept of sustainable development and updating of fixed assets for more energy-efficient ones, financial leasing services are gaining special popularity. The article is aimed at comprehensive analyzing of the domestic market of leasing services and developing a mechanism for improving financial leasing services as a tool for innovative development of enterprises. The article considers the concept of financial leasing; the development of the leasing services market in Ukraine is analyzed; the main problems of leasing services provision, as well as their advantages compared to a bank loan are highlighted; the main directions of development of financial leasing services are proposed. As a result of scientific researches, a mechanism for the development of the financial leasing services market as a tool for innovative development of enterprises and financial inclusion in general has been developed. This mechanism provides for: creation of conditions for easy and equal access to the financial services market for all lessors; expanding possible sources of financing for leasing companies; conducting financial statements in accordance with IFRS and risk management system; carrying out measures to improve financial literacy with an emphasis on the advantages of leasing for enterprises, which should contribute to financial inclusion; creation of a balanced policy of taxation of leasing operations and licensing of owners of leasing companies only with impeccable business reputation and fair behavior in the financial services market.

Keywords: leasing, leasing services, financial leasing, market of financial services, impeccable reputation, financial inclusion, innovative tool, mechanism, development of enterprises.

Fig.: 4. **Bibl.:** 8.

Zhulyn Olha V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Auditing, National Transport University (1 Omelianovycha-Pavlenka Str., Kyiv, 01010, Ukraine)

E-mail: olga1715@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7247-3697>

Nazarenko Iaroslava I. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Auditing, National Transport University (1 Omelianovycha-Pavlenka Str., Kyiv, 01010, Ukraine)

E-mail: serrena@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2343-6988>

Tesliuk Nataliia P. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Auditing, National Transport University (1 Omelianovycha-Pavlenka Str., Kyiv, 01010, Ukraine)

E-mail: natalitesluk@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0338-9088>

Shturko Viktoriia V. – Graduate Student, Department of Finance, Accounting and Auditing National Transport University (1 Omelianovycha-Pavlenka Str., Kyiv, 01010, Ukraine)

E-mail: viktorija.shturko@gmail.com

На тепер більшість українських підприємств страждає через дефіцит власних фінансових ресурсів для оновлення основних засобів і впровадження інновацій, тому найчастіше змушені брати кредити. Водночас, як показує досвід лідерів ринку фінансового лізингу (Велика Британія, Китай, Японія, Німеччина та Франція), підприємству для оновлення своїх основних засобів вигідніше брати обладнання чи техніку в лізинг, бо економія коштів порівняно з банківським кредитом досягає 10% від вартості об'єкта лізингу.

У країнах з розвиненим фінансовим ринком часто можна побачити взаємозв'язок між рівнем поширення послуг фінансового лізингу з обсягами капітального інвестування та впровадження інновацій на підприємствах. В умовах реалізації концепції сталого розвитку й оновлення основних засобів на більш енергоефективні послуги фінансового лізингу набувають особливої популярності, найчастіше у транспортній галузі. Однак наразі цим фінансовим інструментом користується досить вузьке коло споживачів через брак обізнаності про переваги лізингу та довіри населення до інституцій на ринку фінансових послуг, відсутність ефективного механізму державного регулювання фінансового лізингу, що гальмує також розвиток фінансової інклюзії.

У результаті все це зумовлює необхідність пошуку методів вирішення цих проблем і напрямів вдосконалення послуг фінансового лізингу в Україні, бо вони мають багато переваг для суб'єктів господарювання порівняно з банківським кредитом, серед яких можна виокремити такі:

- ✦ лізингові платежі відносять на витрати, що знижує лізингоодержувачу базу оподаткування;
- ✦ амортизаційні платежі теж відносять на витрати, бо об'єкт лізингу перебуває на балансі лізингоодержувача;
- ✦ податковий кредит із ПДВ на весь термін лізингу;
- ✦ індивідуальний підхід до кожного лізингоотримувача з приводу пошуку об'єкта лізингу та щодо умов договору;
- ✦ надання додаткових послуг у разі потреби.

Варто зазначити, що фінансові компанії, які надають послуги фінансового лізингу, та юридичні особи – лізингодавці здійснюють свою діяльність без залучення коштів від населення, тому їх діяльність підлягає спрощеному регулюванню та нагляду з боку НБУ.

Сучасний стан, особливості та проблеми надання лізингових послуг, а також перспективи розвитку лізингу висвітлені у працях українських науковців і практиків, зокрема Дученка М. М., Павленка Т. В. [4], Черненка Н. О. та Ковальчук Н. В. [7], Барташука К. А. [8]. Свою увагу науковці зосереджують на аналізі сучасного стану лізингових послуг і пошуку майбутніх перспектив розвитку лізингової галузі в Україні, проте відсутній комплексний механізм розвитку лізингових послуг як інструменту для інноваційної діяльності підприємств, який би узагальнив усі методи й інструменти вирішення актуальних проблем, які його гальмують.

Метою статті є аналітичні дослідження вітчизняного ринку лізингових послуг і розроблення механізму розвитку ринку послуг фінансового лізингу як інструменту інноваційного розвитку підприємств.

Господарський кодекс України визначає, що лізинг – це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування іншій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів [2, ст. 292].

З 1 липня 2020 р. Національний банк України здійснює державне регулювання та нагляд за діяльністю небанківських фінансових установ, що надають послуги лізингу. Головною метою нового регулятора лізингових послуг є сприяння розвитку ринку фінансового лізингу на засадах прозорості, дотримання прав та інтересів клієнтів [1]. Відповідно до ЗУ «Про фінансовий лізинг» фінансовий лізинг – це вид цивільно-правових відносин, що виникають із догово-

ру фінансового лізингу. За договором фінансового лізингу лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингодержувачем специфікацій та умов і передати її в користування лізингодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі) [3]. Послуги фінансового лізингу в Україні надаються банками, юридичними особами – лізингодавцями, які не є фінансовими установами (далі – ЮО-лізингодавці), та фінансовими компаніями, які є фінансовими установами (далі – ФК-лізингодавці) [8].

Фінансова криза 2008–2009 рр. спричинила серйозні проблеми на ринку фінансового лізингу, як і для решти фінансового сектора. Попри посткризове відновлення економіки, події 2013–2014 рр. в Україні, зокрема девальвація гривні, також мали негативний вплив – частина ЮО-лізингодавців покинули ринок [1]. Пожвавлення активності на ринку фінансового лізингу почалося лише після 2017 р., що пояснюється поступовим відновленням економічної активності (рис. 1).

Як показує рис. 1, починаючи з 2017 р. кількість ФК-лізингодавців зростала з 280 до 521 на кінець 2020 р. Активність ЮО-лізингодавців на ринку фінансового лізингу постійно знижувалася, їх кількість за цей період скоротилася зі 183 до 106 компаній. Водночас ЮО-лізингодавці не бажали ставати фінансовими установами, оскільки хотіли зберегти можливість надавати ще послуги оперативного лізингу. У 2012–2017 рр. майже 100% загальної вартості договорів фінансового лізингу концентрували ЮО-лізингодавці. В останні два роки частка ФК-лізингодавців у загальній вартості укладених договорів зростає і станом на кінець 2019 р. досягла 6,1%, а протягом 2019 р. 93,4% послуг фінансового лізингу надано двадцятьма най-

більшими ЮО-лізингодавцями [1]. Можна зробити висновок, що лише ЮО-лізингодавці, які належать банкам або фінансово-промисловим групам, активно надають лізингові послуги, а компанії з ліцензією на надання послуг фінансового лізингу не реалізують в повному обсязі свій потенціал.

Наразі лізингові компанії обмежені в можливості залучати кошти. Склад і співвідношення джерел фінансування діяльності ФК-лізингодавців та ЮО-лізингодавців відрізняються (рис. 2). Основними джерелами фінансування ЮО-лізингодавців у 2020 р. були власний капітал – 34%, авансові платежі – 27,7% і кредити банків – 21,4%. А джерелами фінансування для ФК-лізингодавців у 2020 р. були випуск цінних паперів – 47,6% і кредити банків – 26,3%.

Для розвитку фінансового лізингу в Україні НБУ планує чітко врегулювати та розширити джерела фінансування лізингових компаній, додатково дозволивши залучати кошти в афілійованих осіб і кошти на умовах субординованого боргу, у тому числі від фізичних і юридичних осіб, які є кваліфікованими інвесторами, та шляхом емісії боргових цінних паперів [1].

Найпоширенішими предметами лізингу в Україні є транспорт, сільське господарство та сфера послуг (рис. 3) [5].

Основними клієнтами ЮО-лізингодавців в Україні є суб'єкти господарювання, що здійснюють діяльність у сфері послуг, транспорту, будівництва та сільського господарства. Предметами лізингу найчастіше є транспорт, промислове та сільськогосподарське обладнання. Найбільше договорів за 2020 р. складено в розділі «Інше» – 33%, на другому місці за кількістю договорів стоїть транспортна галузь – 21%, і третє місце посідає сфера сільського господарства,

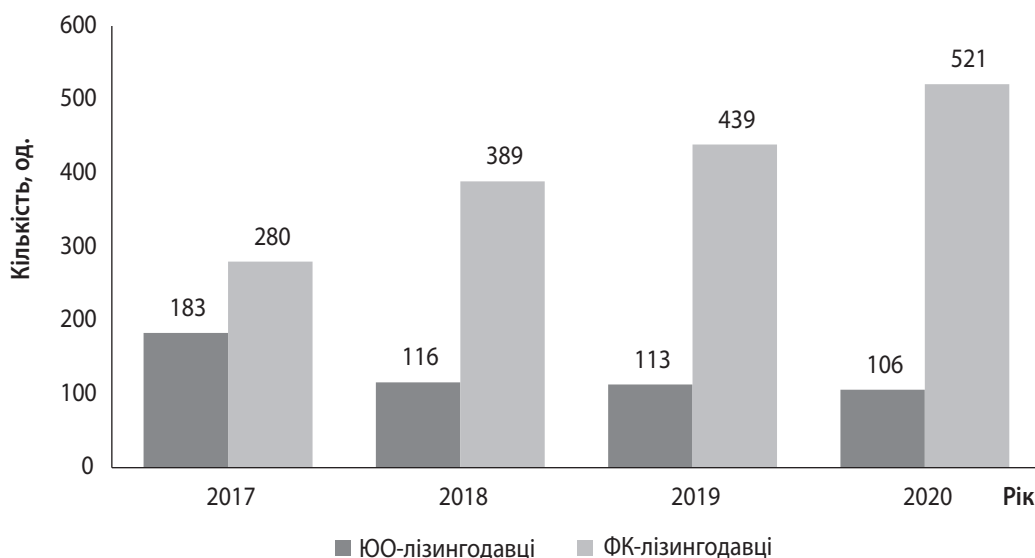

Рис. 1. Кількість компаній, які мали ліцензію на послуги фінансового лізингу

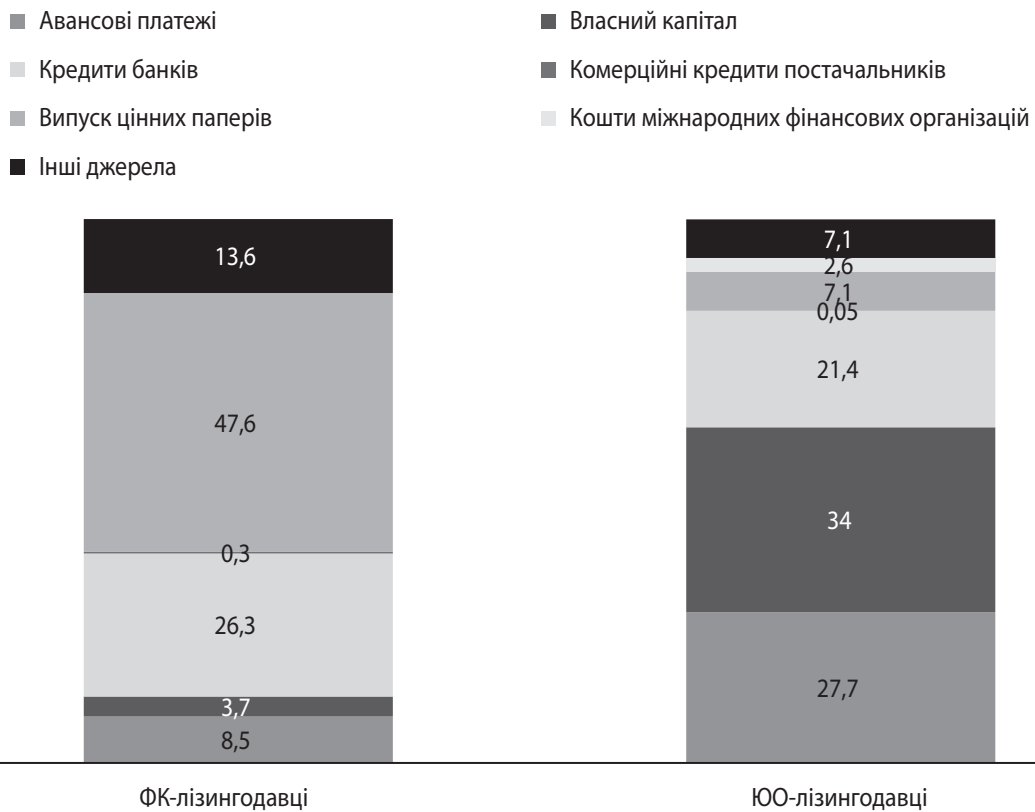

Рис. 2. Джерела фінансування діяльності лізингових компаній, кінець 2020 р.

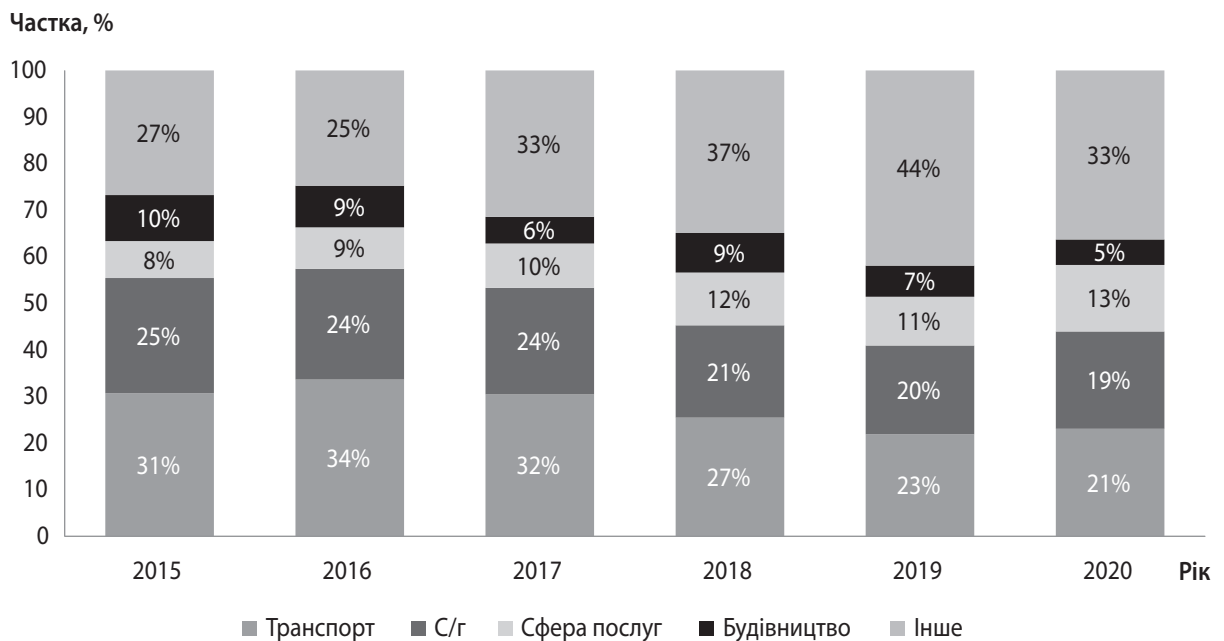

Рис. 3. Структура договорів фінансового лізингу за галузями

частка якої становить 19%. Таким чином, натеper ринок лізингу в Україні перебуває на стадії становлення, очевидним є збільшення кількості компаній лізингових послуг. Основними причинами нерозвиненості лізингових послуг при фінансуванні бізнесу є застаріле та розсинхронізоване законодавство. Україна має досить високий потенціал для розвитку ринку

фінансового лізингу, але існують деякі проблеми, що стримують цей розвиток, а саме:

1. Потреба в систематизації законодавчих положень у єдиний нормативно-правовий акт з метою вдосконалення регулювання фінансового лізингу та створення рівних умов для всіх учасників.

2. Вартість лізингу залишається відносно високою для лізингоотримувача, тому малі та середні підприємства все ще рідко використовують ці послуги.
3. Однією із проблем сфери лізингу є виключення лізингоотримувачів з державних програм дотацій.
4. Відчувається гостра необхідність у тому, щоб малий і середній бізнес був більш обізнаним щодо послуг фінансового лізингу як фінансового інструменту для розвитку інноваційної діяльності, який сприятиме також фінансовій інклюзії підприємств.

Для розвитку ринку лізингових послуг необхідним є формування сприятливої нормативно-законодавчої бази, зниження вартості лізингових послуг, підвищення платоспроможності споживачів лізингових послуг, розвиток інфраструктури ринку лізингу, підвищення рівня кваліфікації персоналу та обізнаності з питань лізингу серед громадян і представників малого та середнього бізнесу. Тому в роботі було запропоновано механізм ринку послуг фінансового лізингу як інструменту інноваційного розвитку підприємств, який наведено на *рис. 4*.

Головною проблемою натеper є нерівні умови для виходу на ринок фінансових послуг для ФК-лізингодавців та ЮО-лізингодавців. Наприклад, ЮО-лізингодавці повинні бути включені до Переліку ЮО-лізингодавців і отримати ліцензію, а ФК-лізингодавці мають бути включені до Реєстру Фінансових установ, отримати ліцензію, надавати лише послуги фінансового лізингу (оперативний не можна), дотримуватися вимог до капіталу та до структури власності, погодити істотну участь, дотримуватись вимог розкриття інформації та надавати фінансову звітність регулятору.

Створення саме рівних умов діяльності на ринку фінансових послуг є базовою передумовою розвитку лізингових послуг в Україні й оновлення основних фондів підприємств. Не менш важливою проблемою на ринку послуг фінансового лізингу є обмежені можливості залучення фінансових ресурсів. Якщо регулятор дозволить залучати кошти третіх осіб, це суттєво активізує діяльність лізингових компаній. При цьому ведення фінансової звітності за МСФЗ, вимоги до капіталу та впровадження системи управління ризиками і контролю за діяльністю лізингових компаній суттєво полегшить отримання ними банківських кредитів.

Розвитку ринку послуг з фінансового лізингу сприятимуть також заходи з підвищення фінансової грамотності, захисту прав споживачів, законодавчі ініціативи уряду щодо оновлення обладнання підприємствами, зважена політика оподаткування операцій лізингу, зокрема запровадження прискореної амортизації для об'єкта лізингу. Незадовільна поведінка деяких лізингових компаній на ринку фінансо-

вих послуг, наявність шахрайських схем і зростання недовіри клієнтів можуть бути вирішені за рахунок розкриття власників лізингових компаній та видачі ліцензій лише тим, у кого бездоганна ділова репутація та добросовісна поведінка на фінансовому ринку.

Політика держави щодо формування та розвитку ринку лізингу в Україні має бути спрямована на:

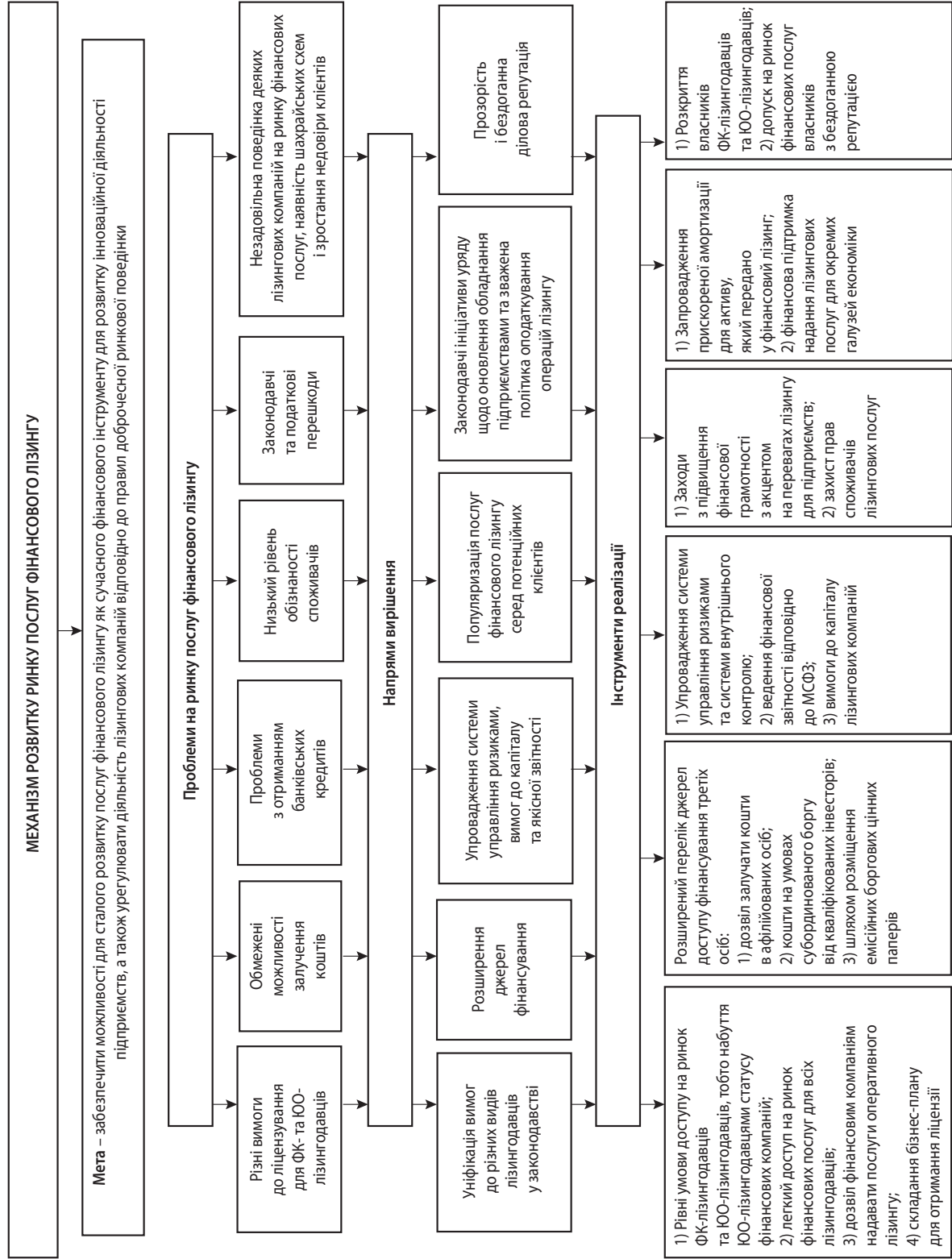
- ✦ дотримання учасниками ринку лізингу вимог законодавства;
- ✦ забезпечення захисту прав учасників ринку лізингу та створення умов для розвитку добросовісної конкуренції;
- ✦ забезпечення рівних можливостей для доступу до ринку лізингових послуг;
- ✦ сприяння інтеграції лізингу в європейський та світовий ринки [6].

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, можна зробити висновки, що лізингові послуги в Україні не повною мірою реалізують потенціал інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу. ЄС і США демонструють яскравий приклад того, як фінансовий лізинг може надати підприємствам можливість впроваджувати інновації. В Україні, з різних причин, лізинговий бізнес переважно зосереджений на транспортному та сільськогосподарському секторах (у тому числі з причин ліквідності та ризику), тому є очевидний потенціал для проникнення лізингу і в інші сегменти економіки. Але через низький рівень обізнаності та розуміння з боку споживачів цих послуг лізинг в Україні все ще перебуває на стадії формування відповідного ринку. Тому підвищення обізнаності бізнесу щодо лізингу як інструмента для доступу до фінансування інновацій має стати пріоритетом розвитку лізингових послуг і фінансової інклюзії.

Варто також популяризувати український ринок послуг фінансового лізингу закордоном для розширення міжнародної співпраці. Водночас для активного розвитку лізингу необхідно дотримуватися рекомендацій регулятора лізингових послуг, у результаті чого фінансовий лізинг в Україні може стати дієвим інноваційним інструментом розвитку суб'єктів господарювання різних галузей економіки та серйозною альтернативою банківському кредиту.

Послуги фінансового лізингу, як фінансовий інструмент інноваційного розвитку підприємств, будуть розвиватися за умов довіри суб'єктів лізингу один до одного; обізнаності суб'єктів господарювання щодо можливостей і продуктів фінансового лізингу для забезпечення інноваційної діяльності; підвищення операційної ефективності підприємств; забезпечення прав лізингової компанії та лізингоотримувачів за рахунок чіткого та уніфікованого законодавства та завдяки відновленню економічної активності після пандемії COVID-19. ■

Рис. 4. Механізм розвитку ринку послуг фінансового лізингу як інструменту інноваційного розвитку підприємств

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла Книга «Майбутнє регулювання небанківського лізингу» / НБУ. Київ, 2020 р. 24 с. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_lizing_2020.pdf?v=4
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 04.02.2021 р. № 1201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text>
4. Дученко М. М., Павленко Т. В. Стан та перспективи розвитку лізингової галузі в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 1. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.1.53
5. Огляд ринку лізингу України від Українського об'єднання лізингодавців / Асоціація «Українське об'єднання лізингодавців». 29.09.2020 р. URL: <http://uul.com.ua/2020/oglyad-rynku-lizyngu-ukrayiny-vid-ukrayinskogo-ob-yednannya-lizyngodavtsiv/>
6. Голос лізингу та автопрокатів / Українське об'єднання лізингодавців. URL: <https://uul.com.ua/tag/avtoprokat/>
7. Черненко Н. О., Ковальчук Н. В. Аналіз стану сучасного ринку міжнародного лізингу в Україні. *Ефективна економіка*. 2017. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5636>
8. Барташук К. А. Фінансовий лізинг як джерело фінансування розвитку підприємств України. *Економіка та держава*. 2015. № 3. С. 142–147. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/3_2015/34.pdf

REFERENCES

"Bila Knyha «Maibutnie rehuliuвання nebankivskoho lizynhu»" [White Paper "The Future of Non-Bank Leas-

ing Regulation"]. NBU. Kyiv, 2020. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_lizing_2020.pdf?v=4

Bartashuk, K. A. "Finansovyi lizynh yak dzherelo finansuvannya rozvytku pidpriemstv Ukrainy" [Financial Leasing as a Financing Source for the Development of Ukraine's Enterprises]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 3 (2015). http://www.economy.in.ua/pdf/3_2015/34.pdf

Chernenko, N. O., and Kovalchuk, N. V. "Analiz stanu suchasnoho rynku mizhnarodnoho lizynhu v Ukraini" [Analysis of Contemporary International Leasing Market in Ukraine]. *Efektivna ekonomika*, no. 6 (2017). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5636>

Duchenko, M. M., and Pavlenko, T. V. "Stan ta perspektyvy rozvytku lizynhovoї haluzi v Ukraini" [The Standpoint of the Prospects for the Development of Leasing Services in Ukraine]. *Efektivna ekonomika*, no. 1 (2019). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.1.53

"Holos lizynhu ta avtoprokativ" [Voice Leasing and Car Rental]. *Ukrainske obiednannya lizynhodavtsiv*. <https://uul.com.ua/tag/avtoprokat/>

[Legal Act of Ukraine] (2003). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

[Legal Act of Ukraine] (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text>

"Ohliad rynku lizynhu Ukrainy vid Ukrainskoho obiednannya lizynhodavtsiv" [Inspection of the Leasing Market of Ukraine from the Ukrainian Association of Leasing Companies]. *Asotsiatsiia «Ukrainske obiednannya lizynhodavtsiv»*. September 29, 2020. <http://uul.com.ua/2020/oglyad-rynku-lizyngu-ukrayiny-vid-ukrayinskogo-ob-yednannya-lizyngodavtsiv/>